

СЦЕНАРИЙ «МЭНИК МЭНИГИЙЭЭН»

Иван Гоголев айымньытынан 6 хартыныналаах остуоруйа-пьеса

ООННЬУУР ДЬОНО:

Мэник Мэнигийээн – мэник уол

Көссүө Көөдөкүс – көрсүө уол

Татакай-Халахай – кинилэр ийэлэрэ эмээхсин, өмүрэх

Мангаачык ынах – кинилэр соботох ынахтара

Сээркээн Сэһэн – үрүн бытыктаах кэпсээнньит муударай офонньор

Хара Хаан – тойон киһи

Алаа Мобус – инсэлээх

Тээп-Тээп – өһөс офонньор, барытын төттөрүтүн онорор

Олоон-Долоон – уус киһи

3 уолаттар – кини көмөлөһөөччүлэрэ

Таал-Таал эмээхсин – эмээхсин

Күн-Күн Куо

Тыал-Тыал Куо

Хайа-Хайа Куо

Муус-Муус Куо

Былыт-Былыт Куо

БАСТАКЫ ХАРТЫЫНА

Саха балаҕана самналлан турар. Балаҕан үрдүгэр Мэник Мэнигийээн кынат оносто олорор. Кини аттыгар эриэн ынаҕа турар. Мэнигийээн төбөтүн салыыр. Тиэргэнгэ ийэтэ Татакай-Халахай талкыга тирии имитэр.

Татакай-Халахай.

Татакалаан өмүрээччи,
Татахайдаан соһуйааччы,
Таарымтанан ыалдыааччы,
Талкы маһы талкыйааччы
Татакай-Халахай буолаахтыбын!
Икки көмүс ытарҕалаахпын,
Икки таптыыр уоллаахпын,
Улаханым айыы маһа,
Аччыгыйым күрдьэх маһа!
Татакайбын-халахайбын, оҕолоор!

(чарапчыланан тулатын олоотуур) Били чолоҕор ынаҕын ыамын эмиэ хойутатта. Мэнигийээн!

Мэник Мэнигийээн. Ооп! Ийээ, манна баарбын!

Татакай-Халахай. Ханна баарбын диигин?

Мэник Мэнигийээн. Балаҕан үрдүгэр баарбын.

Татакай-Халахай. Онно тугу оностоһун?

Мэник Мэнигийээн. Мангаас ынахпын мэччитэбин.

Татакай-Халахай. Татакайбын-халахайбын! Чолоҕоор, иирдин дуо? Балаҕан үрдүгэр ынаҕын мэччитэр киһи баар үһү дуо?

Мэник Мэнигийээн. Ийээ, ынаҕы балаҕан урдүгэр мэччитэр быдан ордук эбит! Ынаҕым ыраах барбат, бэйэм эмиэ хаампаппын. Икки өттүттэн барыстаах!

Татакай-Халахай. Татакайбын-халахайбын! Бу сааты-сууту! Дьонно туох диэхтэрэй? Аны ынахпытын балаҕаммыт үөһэ мэччитэрбит итэҕэс буолбут! Чэ, итинтэн түһэ оҕус!

Мэник Мэнигийээн. Бэйи, тохтуу түс! Оџолорбун аһатыым.

Татакай-Халахай. Татакайбын-халахайбын! Аны ыал оџотун уоран аџалан балаџанын үрдүгэр кистээтин дуо, нохоо?

Мэник Мэнигийээн. Сылгы чыычааџын оџолорун аһатабын. Барахсаттар ас көрдөөн бу айахтарын аппаннаталлар. Чээн, чээн!

Татакай-Халахай. Оџом төһө да орой мэник буоллар, көр, айыы санаалаах буоллаџа. Чэ, тукаам, түс!

Мэник Мэнигийээн. Бэйи, кынапшын оносто түһүүм.

Татакай-Халахай. Татакайбын-халахайбын! Ол көтөргө дылы тугун кынатай?

Мэник Мэнигийээн. Оннооџор сылгы чыычааџа кынаттаах. Мин киһи буолан бараммын кыната суоџум кыһыта бэрт. Хайаан да кынаттаннахпына сатанар!

Татакай-Халахай. Татакайбын-халахайбын! Сиринэн хаамарын сирэн, аны халлаанна көтөөрү гыммыт! Бу издээни көр! Оо, сорум да эбит! *(ытыыр)*

Мэник Мэнигийээн. Ийээ, ытаама. Көр бу, хайдах көтөн түһэрбиээн.

*Илиитигэр онгорбут кынаттарын баайан, илиилэрин кынат курдук даллатаат,
сиргэ ыстанар, муннунан умса хоруйар*

Татакай-Халахай. Татакайбын-халахайбын! Бу сордоох сирэйн туура түһэн өллө буолбат дуо? *(сүүрэн тиийэн уолун туруорар)* Тукаам, эн ити убайын курдук буола сатаа. Ааттын-суоллуун Көрсүө Көөдөкүс. Кини курдук буоллаххына, мин сынньаным этэ, бэйэн да абыраныан.

Мэник-Мэнигийээн *(чохчоохойдуу-чохчоохойдуу ыллыыр)*

Татакайдыыр-Халахайдыыр

Ийэ курдук ийэлээх,

Көссүө-Көссүө Көөдөкүс

Убай курдук убайдаах

Мэник-мэник Мэнигийээн

Уолчаан курдук уолчааммын.

Чооһуус!

Татакай-Халахай. Чооһуус! *(уолун үтүктэн өмүрэн чохчоохойдоон барар, онтон сылайан сийин туттубутунан олого түһэр)* Татакайбын-халахайбын! Бу чолоџор эмиэ өмүрдэн киһини дэлби сылатта! Киэһэрэн эрэр, убайын оттоон кэлэрэ чугаһаата. Эн буоллаџына мэниктииртэн атыны тугу да сатаабаккын. Убайын илимнэ үтээр диэбитэ, илимнин үттүн дуо?

Мэник Мэнигийээн. Үтэн ахан буоллаџа дии, ийээ.

Татакай-Халахай. Хор, оџом туһалаабыт. Сэгэрбин таах мөхпүппүн. Тукаам, илимнин хайа күөлгэ үшпүккүнүй?

Мэник Мэнигийээн. Балаџаным кэннигэр хара тыаџа үппүтүм.

Татакай-Халахай. Татакай-халахай! Нохоо, ойуурга илимниир киһи баар үһү дуо?

Мэник Мэнигийээн. Көссүө Көөдөкүстэр эрэ күөлгэ илимнииллэр, оттон мин Мэник Мэнигийээн хара тыаџа илимниибин. Хата, илимнин көрө бардым. Иэхэй-чуохай!

Үнкүүлүү-үнкүүлүү барар

Татакай-Халахай *(үтүктэн үнкүүлүүр)*. Иэхэй-чуохай! Тууй сизэ, эмиэ өмүрэн бардым. Тохтуохха бээ. Ити чолоџор кими батан төрөөбүтэ эбитэ буолла? Мин эмээхсин курдук эмээхсиммин, аџата оџонньор курдук оџонньор этэ, оттон убайа ааттын да Көссүө Көөдөкүс.

Көссүө Көөдөкүс киирэр, сис туттан аргыый аџай ыллыы сылдьар

Көссүө Көөдөкүс.

Үөмэн-үөмэн үктэнэбин,
Ааҕан-ааҕан атыллыбын,
Сэрэнээн-сэрбэнэн сылдыахтыбын,
Өйдөөн-төйдөөн онорохтуубун.
Барыта миэхэ олус дьэнкэ,
Барыта миэхэ судургу,
Үрүн аата үрүн буолар,
Хара аата хара буолар,
Онон бүтэр, доҕоччуок!
Онтон атын сатамат!

Татакай-Халахай. Ии, сэгэрим сыһа, ырыата кытта көссүө, сэрэх буоллаҕа!

Көссүө Көөдөкүс. Ийээ, ийэккээ, манна олоробун дуо?

Татакай-Халахай. Олор, олороохтоо, биэбэккээм!

Көссүө Көөдөкүс. Ийээ, ийэккээ, кыратык сыта түһэбин дуо?

Татакай-Халахай. Сыт-сыт, чыычааҕым!

Көссүө Көөдөкүс (*күөх окко тиэрэ түһэн сытар*). Ийээ, ийэккээ, барытын эн эшпитин курдук онордум. Сиргэ силлээмээр диэбиккин төрүт силлээбэтим, кистээн бэйэм сиэбим эрэ иһигэр силлээтим!

Татакай-Халахай. Ии, оҕом, бу өйүн көр!

Көссүө Көөдөкүс. Ийээ, ийэккээ, сөтөллүмээр диэбиккин төрүт сөтөллүбэтим. Сэрэнээн-сэрэнэн үтүлүгүм эрэ иһигэр сөтөлүңнүм!

Татакай-Халахай. Ии, оҕом сыһа, бу көссүөтүн!

Көссүө Көөдөкүс. Этэрбэскин илитимээр диэбиккин төрүт илиппэтим, сииккэ илийиэхтэрэ диэн атаһа сыгыннаһа сырыттым. Көрбөккүн дуо, кубус-кураанахтар! (*атахтарын өрө тэбэн көрдөрөр*)

Татакай-Халахай. Ии, көмүһүм оҕото, бары быһыыта барыта киһилии буоллаҕа. Ити иһин Мэник Мэнигийээн батарыттан ааста. Ынаҕын аны балаҕан үрдүгэр таһаарбыт.

Балаҕан үрдүттэн Маҕаачык маҕыраан ланкынатар

Көссүө Көөдөкүс. Бу чолоҕор иирбит буолбат дуо? Маҕаачыйабыт муннаах түһэрин диэн ааттаһар быһылаах. Дьэ хайдах түһэрэбит? Маҕаачык, Маҕаачык!

Татакай-Халахай. Мээх! Мээх!

Маҕаачыктара маҕыраан баран, үөһэттэн ыстанан кэбиһэр, маҕырыы-маҕырыы ойуурга сүүрү тулар

Татакай-Халахай. Татакайбыан-халахайбыан!

Көссүө Көөдөкүс. Оо, бачах! Ынахпыт кытта Мэник Мэнигийээн буолбут. Балаҕан үрдүттэн ыстаналыы сылдыар ынахтаахпытын биллэхтэринэ, дьоннор туох диэхтэрэй? Ийээ, мин ыалбытын Сээркээн Сэһэни ынырыыһыбын, кинини кытта сүбэлэстэххэ сатаныһы.

Татакай-Халахай. Ии, оҕом, бу өйүн көр! Чэ, оннук гын.

Көссүө Көөдөкүс сүүрэн көөдөйөн хаалар

Татакай-Халахай. Татакай-Халахай! Куһаҕан битим тарта. Били күтүр өстөөх эмиэ туох эрэ дьээбэни онорбут быһылаах.

Мэник Мэнигийээн илимгэ иннибит Хара Хаан тойону соһон киллэрэр

Мэник Мэнигийээн. Ийээ, ийээ! Байым бултаах төнүннүм! Илиммэр эмис собо оннугар Хара Хаан бэйэтинэн иннибит!

Татакай-Халахай. Татакайбын-халахайбын! Бу иэдээни көр эрэ. Илимгэ киһини бултуур диэни ханна көрбүккүнүй, чолобор? Оо, тойонуом, ааттаһабын-көрдөһөбүн, бу акаарыны бырастыгы гын.

Хара Хаан. Манай аллаах, үрдүк суукка үнсүөм! Босхолуу оҕус!

Мэник Мэнигийээн. Биһиги хотоммут кэнниттэн тоҕо араһыбат буолбуккун этиэн иннинэ босхолуом суоҕа.

Маҥаачык сүүрэн киирэр. Орулуу-оруюу Хара Хааны кэй да кэй буолар

Хара Хаан. Иэхилэ-маахыла! Ынахтыын-киһилиин бары иирбиттэр! Быһаан-абыраан!

Татакай-Халахай. Татакай-Халахай! Быһаан-абыраан! (*Хара Хааны үтүктэн өрүтэ ойуоккалыыр*)

Хара Хаан. Быһаан-абыраан!

Мэник Мэнигийээн. Кырдыккын этэ иликкинэ быһыһаам суоҕа.

Хара Хаан (*нэһилэ тыына-тыына*) Айуоо, бу ынах ойуоспун иэдэттэ. Хайыахпыный, этиэм. Ынаххын буй. Эһиги ынаххыт үүтэ бэрт, ол иһин... ону ылаары...

Мэник Мэнигийээн. Маҥаачык, тохтоо. Ийээ, иһиттин! Хара Хаан 999 ынахтаах. Онтун 1000 гынаары, биһиги ынахпытын уора кэлэн иһэн, мин илиммэр иннибит.

Татакай-Халахай. Татакайбын-халахайбын! Хара Хаан күтүр, оччо элбэх сүөһүгэр хараҕын туолбакка, мин суос-соҕотох ынахпар ымсыырдын дуо? Маҥаачык, оччоҕо өссө кэһэтэн биэр!

Маҥаачык орулуу-оруюу Хара Хааны кэй да кэй буолар

Хара Хаан. Бу ынаҕы киэр гынын. Көрдөһөбүн-ааттаһабын. Буруйбун боруостаан биир буос ынаҕы, биир баайтаһын биэни биэриэм.

Мэник Мэнигийээн. Тылгын толоруон суоҕа да, сэрэн. Маҥаачык, Хара Хааны кэнниттэн үүрэн дьээтигэр илдьэн биэр.

Хара Хааны илимтэн босхолуур, Маҥаачык Хара Хааны кэнниттэн кэйиэлиир.

Хара Хаан айкалыы-айкалыы барар

Мэник Мэнигийээн. Ийээ, хара тыаҕа илимниир үчүгэй эбит буолбат дуо? Хара Хааны хайдах курдук кэһэттибит!

Сээркээн Сэһэн уонна Көссүө Көөдөкүс киирэллэр

Сээркээн Сэһэн (*бытыгы имэринэ-имэринэ ыллыыр*)

Сээк, сээк, сээк!

Сэһэн төрдө буолааччы,

Сээкэй, сээкэй, сээкэй

Сэкириэтин таайааччы,

Сир, сир, сир

Сиксигинэн толкуйдааччы

Сээркээн Сэһэн кырдыаҕаспын,

Сэбирики бытыкпын.

Баллар, дорооболорун! Туох кэпсээннээххит? Сэһэргээн.

Татакай-Халахай (*Сээркээн Сэһэнгэ сүгүрүйэр*). Дорообо, Сээркээн Сэһэн кырдыаҕас! Мин улахан уолбун бэйэн билэбин, ааттыын Көссүө Көөдөкүс. Оттон оччугуйум сүгүн

сылдыарыттан ааста, ааттыын Мэник Мэнигийээн. Хайдах кинини көннөрөбүн. Сүбэлээ-амалаа.

Сээркээн Сэһэн. Сээк, сээк, сээк. Киһи төрөөтө да киһи буолбат. Дьолу көрдөөн буллабына эрэ киһи буолар. Онон уолаттаргын иккиэннэрин дьол көрдөтө ыт.

Татакай-Халахай. Бай, Көссүө Көөдөкүспүн эмиэ дуо?

Сээркээн Сэһэн. Эмиэ буолумуна. Кини эрэйи-буруйу көрө илик. Киһини эрэй киһи онорор.

Татакай-Халахай. Татакайбын-халахайбын! Тукаларыам, чэ хомунун. Дьол көрдүү иккиэн барар буоллугут.

Көссүө Көөдөкүс. Мин ыһык-өйүө бэлэмнэнэн, тагас-сап тэринэн, үһүн айан иннинэ сынньанан баран, налыччы барыам. Оннук буолбат дуо, ийээ?

Татакай-Халахай. Оннук буолумуна. Оҕом өйүкэтэ бөҕөтө!

Сээркээн Сэһэн. Ким өйдөөбө, ким акаарыта өссө биллибэт (*мичээрдиир*)

Мэник Мэнигийээн. Иэхэйбиин, дьол көрдүү ойуттуоом (*мас ураҕаһы миинээт, сэргэни тула сүүрэр*)

ИККИС ХАРТЫЫНА

Ойуур көстөр. Икки суол арахсыыта. Суол төрдүгэр икки остуолба турар. Биригэр эһэ тириитэ, биригэр саһыл тириитэ ыйаммыт. Сээркээн Сэһэни кытта Мэник Мэнигийээн, Көссүө Көөдөкүс киһирэллэр.

Сээркээн Сэһэн. Тукаларыам, бу икки аартык арахсыытыгар кэллибит. Бу остуолбаҕа ыйаммыт тириилэри көрөбүт дуо?

Мэник Мэнигийээн. Көрөрүм кэмнээх буолуо дуо! Хараҕым баар дии.

Сээркээн Сэһэн. Бу эһэ тириитэ ыйаммыт аартыгынан бардаххытына элбэх эрэйи, алдыархайы көрсүөххүт. Оттон саһыл тириитэ ыйаммыт аартыгынан бардаххытына, барыта чуумпу, холку, этэннэ буолуо. Истэбит дуо?

Көссүө Көдөкүс. Истэн бөҕө буоллаҕа дии! Кулгаахтарым бааллар дии.

Сээркээн Сэһэн. Харахтаах эрээри көрбөт, кулгаахтаах эрээри истибэт дьоннор эмиэ бааллар. Чэ, ханнык суолунан барабыт?

Мэник Мэнигийээн. Туох иһин Мэник Мэнигийээн аатырбыппыный! Дьиктилээх-дьийбэлээх суолу талабын, мин ыарахаттартан куттаммаппын!

Көссүө Көдөкүс. Мин акаары үһүбүн дуо! Эрэйэ суох сырыылаах аартыгы талар буоллабым.

Сээркээн Сэһэн (*сөмүэттиттэн биһилэбин устан уолаттарга биэрэр*) Мунар-тэнэр күннүт тирээтэбинэ, бу биһилэби өрө уунаарын, оччоҕо ыраах да буолларбын чугас буолуом. Чэ, тукаларыам, талан ылбыт аартыккытынан этэннэ айаннаан!

Уолаттар талбыт суолларынан бараллар

Сээркээн Сэһэн. Сээк, сээк, сээк! Ини-биилэр икки аны бардылар. Дьэ тугу булан төннөллөр?..

ҮҮС ХАРТЫЫНА

Буор холомо (дьиэ) турар. Тэлгэһэбэ көмүллэммит унуохтар аттыларыгар обус төбөтүн унуобун сыттыктанан Алаа Мобус утуяа сытар. Муннун тыаһа муораҕа иһиллэр. Кулуһун уокка Алаа Мобус тирии этэрбэстэрэ куурдулла ыйанан тураллар. Мэник Мэнигийээн тиийэн кэлэр.

Мэник Мэнигийээн. Алаа Мобус! Суох, суох, куттаммаппын! Алаа Мобустан куттаммаппын... (*уонна куттана-куттана чугаһыыр, ыйанан турар этэрбэстэри өйдөөн*)

көрөр) Бай! Алаа Моѳус бэйэтэ сүүрэр аптаах этэрбэстэрэ! Утуйа сыттаѳына, уоран кэтэн куотан хаалыам! Оччоѳо кини миигин ситиэ суоѳа!

*Этэрбэстэри кэтэр. Этэрбэстэрэ айаас ат курдук өрүтэ мөѳөллөр.
Мэник Мэнигийээн охтон түһэр*

Мэник Мэнигийээн. Кырыыстаах этэрбэстэр! Туох эрэ кистэлэннээх быһыылаахтар... Айаас ат курдук мөхсөллөр. Ойѳоспун тосту быраѳа сыстылар. Бэйи, хайдах гыныах баѳайыбыный? (*кэтэѳин тарбанар*) Бу этэрбэстэрэ суох син биир ыраах куоппаппын... Арай Алаа Моѳуһу үһугуннаран баран, ханнык эмэ албаһынан...

Алаа Моѳуһу үөттүрэѳинэн кэйиэлээн көрөр. Алаа Моѳус ынгырынар, тарбанар эрэ

Мэник Мэнигийээн. Күтүр утуйбута кытаанаѳын! Бэйи эрэ... (*хаппарыттан баѳа оѳотун хостуур*) Баѳа-баѳа баѳачаан, Алаа Моѳус хоонһугар киирэн кычыгылат! (*Алаа Моѳус кыһаммат, кыратык мөхсөр эрэ*) Тириитэ тоѳо халынай! Наадыйбат төрүт! Бэйи оччоѳо... (*хаппарыттан кутуйаѳы хостуур*) Кутуйахчаан-кутуйахчаан, Алаа Моѳус таныытыгар киир! (*кутуйаѳы Алаа Моѳус таныытыгар угар, Алаа Моѳус ытырдан тоѳо барар, үһуктан кэлэр, Мэник Мэнигийээн куттанан, Алаа Моѳус дьэитигэр саһан хаалар*)

Алаа Моѳус. Бууйакам-тайакам! Бу таныыбар туох симилиннэ? Пахай, кутуйах эбит! Сиэн кэбиһиэм эбээт! (*кутуйаѳы ыйыстан кэбиһэр*) Бууйакам-тайакам, бу хонноѳум анныгар туох тыбыс-тымныыта кытаахтырыый? Пахайбыын, баѳа оѳото эбит! Ыйыстан кэбиһиэм эбээт! (*баѳа оѳотун ыйыстан кэбиһэр*) Аата, астыга суохтарын! Инсэм көптө, тугу эрэ улаханы сиэтэхпинэ сатаныыһы. Ыллаһа-ыллаһа ыстаабыт киһи, оллоһо-оллоһо уоппут киһи! (*салгыны сытырѳалыыр*) Бууйа-бууйа, бу туох сыта кэлэрий? Туора харах сыта! Бу дьолу! Тутан ылыам буоллаѳа! Бууйакам-тайакам!

Сытырѳалыы-сытырѳалыы буор холомотугар барар, иһирдьэ киирэр, Мэник Мэнигийээн түннүгүнэн ойон тахсар

Алаа Моѳус. Һоо, батанкас-бөтөнкөс! Туора Харах көстөн ааста. Ханна бааргын?

Мэник Мэнигийээн. Иһирдьэ баарбын.

Алаа Моѳус (*түннүгүнэн быган туран*). Иһирдьэ суоххун буолбаат.

Мэник Мэнигийээн (*иһирдьэ сүүрэн киирэр*). Таһырдьа баарбын.

Алаа Моѳус (*түннүгүнэн таһырдьа тахсан көрдүүр*). Таһырдьа суоххун буолбаат!

Мэник Мэнигийээн (*түннүгүнэн таһырдьа тахсар, саһан хаалар*). Иһирдьэ баарбын!

Алаа Моѳус. Хара сордоох, бэйикэй! Иһирдьэ да буол, таһырдьа да буол, син биир тутуом (*иһирдьэттэн таһырдьа, таһырдьаттан иһирдьэ сүүрэкэлиир, сылайан көбүөхтүү аѳылыыр, сиргэ лах гына олоро түһэр, ол кэмгэ Мэник Мэнигийээн хороон хаста охсор*) Хара сордоох баара, аптаах этэрбэстэрбин кэтэрбин умнаммын халты харбаатаѳым! Туора Харах, муннаама, ханна бааргын эт!

Мэник Мэнигийээн. Хороонно баарбын!

Алаа Моѳус. Хороонно да киирим эбээт!

Мэник Мэнигийээн. Кытаат, кытаат! Кэннигинэн киир!

Алаа Моѳус. Кэннибинэн да киирим эбээт!

Мэник Мэнигийээн. Далай акаары, хороонно кэннилэринэн киирэллэр үһү дуо? Төбөѳүнэн киир!

Алаа Моѳус. Төбөѳүнэн да киирэри сатыам эбээт! (*хороонно төбөтүнэн киирэн, кыбыллан хаалар*) Кыбыллан хааллым! Хайдах босхолонорубун этэ тарт!

Мэник Мэнигийээн. Атаххыттан тардыам (*атаѳыттан тардаары гынар*).

Алаа Моъус. Туора Харах, тохтоо! Тинилэхпин таарыйыма! Туохтааъар да тинилэхпин кычыгылатартан куттанабын!

Мэник Мэнигийээн. Ээ, оннук эбит дии! Оччоъо эийэхэ бу баар! (*Алаа Моъус тинилэхтэрин тарбыыр*)

Алаа Моъус үөһүн тартара-тартара күл да күл буолар

Алаа Моъус. ho, ho, hooh! ha, ha, haax! hoo, бууйакам! Күлэн-күлэн өлөрбөр тийдим! Быарым быстаары гынна! Тохтоо, түксүлээ!

Мэник Мэнигийээн. Аптаах этэрбэстэрин кистэлэннэрин эт, оччоъо эрэ түксүлүөм!

Алаа Моъус. Хара сорум да эбит! «Сылгы этэрбэс сыалбаһа даадас, ынах этэрбэс ыадаһа даадас», - дии. Оччоъо бэйэлэрэ сүүрэн-хааман барыахтара.

Мэник Мэнигийээн (*этэрбэстэри кэтэр*). Сылгы этэрбэс сыалбаһа даадас, ынах этэрбэс ыадаһа даадас! (*этэрбэстэр бэйэлэрэ сүүрэн бараллар*) Иэхэйбиин! Бу үчүгэин!

Мэнигийээн холомону үс төгүл эргийэр, сүүрэ турар. Алаа Моъус хороону сүкпүтүнэн туран кэлэр. Тулатын көрүнэр.

Алаа Моъус. Оо, абаккам! Аптаах этэрбэстэрим мэлийбиттэр! Туора Харах хара түөкүн уоран барбыт! Туора Харахха албыннаппыт чой сүүскэ, акаары төбөъө бу баар! Бу баар! Бу баар!

Дьэитин аттыгар сытар сүгэни харбаан ылан, бэйэтин сүүскэ хаста да сырбатынар, орулаабытынан охтон түһэр

ТӨРДҮС ХАРТЫЫНА

Түннүгэ, оһобун турбата суох балаъан турар. Балаъантан атаъар үтүлүгү, илиитигэр этэрбэһи кэппит оъонньор хааһахха (улахан мөһөөччүккэ) тугу эрэ сүгэ-сүгэ, киирэр-тахсар. Көссүө Көөдөкүс киирэн, ону дьиктиргии одуулаһар. Оъонньор хааһабын күн диэки тутар, онтон хааһабын айабын хам тутар, ыллыыр.

Тээп-Тээп.

Тээп, тээп, тээп!
Хара ынах тириитэ
Хасхардыыра хааһахха
Күнүм-күнүм уотгарын
Көнү хаалаан киллэрэн
Түннүгэ суох эркиннээх
Түлэй-балай ыыспабар
Күрүлэччи куттаъым
Күүгүнэччи тохтоъум!

Балаъаныгар киирээт, эмиэ хааһабын сүгэн тахсан, сүөкүүрдүү хамсанар

Тээп-Тээп.

Тээп, тээп, тээп!
Хара ынах тириитэ
Хасхардыыра хааһаъым
Хайа барыар диэритин
Хараҥаны хаалааммын
Түлэй-бараан дьээбиттэн

Тэлгэхэбэр таһааран
Харылааччы куттағым,
Халытаахтыгы тохтоғум!

Көссүө Көөдөкүс. Кырдыаҕаас, бу тоҕо илиигэр этэрбэһи, атахар үтүлүгү кэттин?
Тээп-Тээп. Тээп, тээп! Убайым Олоон-Долоон уус атаҕар этэрбэһи, илиитигэр үтүлүгү кэтэр. Мин кинини кытта мөккүспүтүм, ол иһин улуу өһөспөр таннарытык таннабын.
Көссүө Көөдөкүс. Ити туох хааһаҕын төттөрү-таары таһаҕын?
Тээп-Тээп. Тээп, тээп! Убайым Олоон-Долоон уус балаҕана түннүктээх. Ол иһин улуу өһөспөр балаҕаммын түннүгэ суох гыммытым. Онон бу хааһаҕар күн уотун хаалааммын балаҕаммар таһабын, балаҕаммыттан харананы таһырдыа таһааран сүөкүүбүн.
Көссүө Көөдөкүс. Онтун табыллар дуу?
Тээп-Тээп. Хантан табыллай? Балаҕаным уруккутун курдук им-балай.
Көссүө Көөдөкүс. Күн уотун хааһаҕынан сүүс да сыл таспытын иһин балаҕанын сырдыа суоҕа. Хайдах итини өйдөөбөккүнүй, кырдыаҕаас?
Тээп-Тээп. Өйдүүрүн өйдүүбүн буолан баран, өсөһөрүм бэрт. Улуу өһөспөр өлүөхпэр диэри күн уотун таһыам.
Көссүө Көөдөкүс. Оҕонньоор, мин дьол көрдүү сылдыабын. Дьол ханна баар сиригэр сирдиэн дуо?
Тээп-Тээп. Улуу өһөспөр сирдиэм суоҕа. Тээп, тээп!
Көссүө Көөдөкүс. Оччоҕо мин манна олоруом.
Тээп-Тээп. Эн олорор буоллаххына, мин дьирэччи тэбинэн туруом. Тээп, тээп!
Көссүө Көөдөкүс. Мин быар куустуом.
Тээп-Тээп. Эн быар куустар буоллаххына, мин сис туттуом. Тээп, тээп!
Көссүө Көөдөкүс. Атаҕым көһүйдэ, хаамыым.
Тээп-Тээп. Эн атаххынан хаамар буоллаххына, мин төбөбүнэн хаамыым.
Көссүө Көөдөкүс (*атын сиргэ*) Бу өһөс оҕонньоор иннин ылыам суох... (*Улаханлык сангарар*) Дьол көрдүү барыам суох, манна хаалыһыбын.
Тээп-Тээп. Хаалабын диир буоллаххына, мин улуу өһөспөр эйигин ол дьол көрдүүр сиргэр сирдээн илдьиэм. Тээп, тээп!
Көссүө Көөдөкүс. Барбаппын!
Тээп-Тээп. Бараҕын!
Көссүө Көөдөкүс. Барбаппын!
Тээп-Тээп. Бараһын!

Тээп-Тээп Көссүө Көөдөкүһү илиититтэн харбаан соһон илдьэр

БЭҢИС ХАРТЫЫНА

Ойуур көстөр. Суолга Мэник Мэнигийээн, Көссүө Көөдөкүс, Тээп-Тээп көрсө түһэллэр.

Мэник Мэнигийээн. Хайа, убаай, дьол көрдөөн буллун дуо? Бу туох дыкти оҕонньоругар састордун? Бу сылдыар дуу Дьолбут?
Көссүө Көөдөкүс. Ээ суох. Бу оҕонньоор дьолго сирдиэм диир.
Тээп-Тээп. Тээп, тээп! Инньэ диэбэтэҕим.
Көссүө Көөдөкүс. Ээ, арба, инньэ диэбэтэҕин.
Тээп-Тээп. Диэбитим.
Мэник Мэнигийээн. Чэ, хайыбыт? Арба, Сээркээн Сэһэн биһилэх биэрбитэ дии. Мунар-тэнэр күннүтүгэр ыныраарын диэн.

Биһилэҕин өрө уунар. Сээркээн Сэһэн көстөн кэлэр

Сээркээн Сэһэн. Аан дойдуну барытын дьоллуоххутун баҕардаххытына, аптаах хомуһу булун. Ол хомуһу улуу уус Олоон-Долоон эрэ онорор (*диэн баран сүтэн хаалар*)

Мэник Мэнигийээн. Улуу уус Олоон-Долоон!

Тээп-Тээп. Чэ, барыабын. Олоон-Долоон – ол мин убайым. Улуу өһөспөр эһигини киниэхэ тиэрдэн баран тэйиэм.

Бараллар

АЛТЫС ХАРТЫЫНА

Уус киһи дьыэтэ-уота. Олоон-Долоон күөрт күөртээн күрбүйэ, балталаан чынгыа олорор эбит. Үс уол оҕо көмөлөһөөччүлэрдээх. Бишрэ күөрдүн тутан биэрэр, бишрэ – балтатын, бишрэ уотун-күөһүн үрэн сырылатар.

Олоон-Долоон.

Күрдьүөттээн ахан турар
Күрэнг оҕус саҕа
Күөрдүм-күөрдүм, күпсүй, күпсүй!
Кынчыаттаан ахан турар
Кырыктаах оҕус саҕа
Кыстыгым, чынгый, чынгый!

Мэник Мэнигийээннээх киһирэн кэллэр. Олоон-Долоон кинилэри чарапчыланан одуулаһар

Олоон-Долоон. Бу туох кымырдаҕастара кэллигит?

Тээп-Тээп. Убайыам, улуу өһөспөр бу чолоҕордору эйиэхэ сирдээн аҕаллым.

Олоон-Долоон. Мин тэлгэһэбэр икки атахтаах үктэниэ суохтаах. Үктэммит буруйгутугар үһүөннүтүн хаппыт сэбирдэхтии күөрдүнэн төттөрү үрдэриэм.

Күөрдүн күөртүүр. Тыал бөбө түһэр. Мэник Мэнигийээн, Көссүө Көөдөкүс, Тээп-Тээп сэбирдэх курдук тэлээрэллэр

Тээп-Тээп. Убаай, иэдээн буолла! Тохтоо, өсөһөрбүн умнан кээстим, ааппын кытта умуннум.

Көссүө Көөдөкүс. Тээп-Тээп этин буолбат дуо!

Тээп-Тээп. Бу дьолбун! Кырдык Тээп-Тээп диэн этим. Тоҕо дьиктитэй өсөһүөхпүн баҕарбат буолан хааллым! Онон балаҕаммын түннүктүү тэбинним. Убаай, бу уолаттар көрдөһүүлэрин ылын.

Сүүрэн тахсар

Олоон-Долоон. Нохолоор, баргыһар балталаах, кыскыйар кыстыктаах, күпсүйэр күөртээх улуу ууска Олоон-Долоонно тоҕо тийэн кэллигит? Наадаҕытын этэ тардын!

Мэник Мэнигийээн. Улуу уус Олоон-Долоон! Айыы аймаҕын барытын дьоллоору аптаах хомуһу көрдүүбүт. Оннук хомуһу оҕустаххына арай эн охсуон үһү.

Олоон-Долоон (*кыһыһыра түһэр*). Ким иннэ дириий ол? Онон-манан киһиримэн-тахсыман! Ол бэйдиэ кыайтарбат суол. Ону бэртэн бэрт, күүстээхтэн күүстээх эрэ кыайыан сөп.

Көссүө Көөдөкүс. Бэртэн бэрт ханнык остуоруйаҕа баар этэй?

Мэник Мэнигийээн. Таайдым! «Таал-Таал эмээхсингэ». Сээркээн Сэһэни ынгырыаха.

Биһилэбин устан өрө уунар

Мэник Мэнигийээн. Сээркээн Сэһэн кырдыаҕас, ыраах буолларгын чугас буол. Били кыра эрдэспитинэ биһиэхэ кэпсиир Таал-Таал эмээхсиннин ыныра оҕус.

Сырдык-харанга буолар. Хатыыскалыы-хатыыскалыы Таал-Таал эмээхсин киһирэн кэлэр

Таал-Таал эмээхсин.

Таалан-таалан олороохтоон,
Таабырыны барытын
Таайа-таайа сатааччы
Таал-Таал эмээхсиммин.
Чоху-баҕа үөһнэрдээх
Чоһолохтуур көлүһэм
Чонкуначчы тонмутугар,
Күөнэх, мунду балыктаах
Күлүмүрдэс көлүкэм
Хараараахтыы тонмутугар
Хатыыскалыы сырыттаһпына
Ыныран ыллыгыт.

Туохха наадыдыгыт, тукаларым?

Мэник Мэнигийээн. Таал-Таал эмээхсин, күн буол, ый буол! Олоон-Долоон уус аптаах хомуһу охсоругар бэртэргин ыныртаан көмөлөс!

Таал-Таал эмээхсин. Оҕолорбор көмөлөһөрүм кэмнээх буолуо дуо! Бастаан утаа кими ынырабын?

Олоон-Долоон. Аптаах хомус көһнөрү кутааҕа хатарыллыбат, күн көмүс кутаатыгар хатарыллар.

Таал-Таал эмээхсин. Кыһыл көмүс хардаҕаһы кылбачыта тутаннын, Күн-Күн Куо көтөн кэлэ охсууй!

Күн-Күн Куо киһирэр

Күн-Күн. Кыыбаҕата суох тыыннаах,
Кырымаҕа суох кыымнаах,
Кыһыл көмүс кутаам, кутаам,
Кылбачыйа умай, умай!
Кытыаста күөдьүй, күөдьүй!

Кыһыл көмүс кутаа кытыаста умайар

Олоон-Долоон. Олус эрдэ үөрүмэн! Ити итэҕэс. Орто дойду уутугар ол хомус уһаарыллыбат, өлбөт мэнэ уутугар өр хонукка хатарыллар.

Таал-Таал эмээхсин. Тыал-Тыал Куо, тоҕус муора унуоруттан өлбөт мэнэ уутун өрө тутан аҕал!

Тыал-Тыал киһирэр

Тыал-Тыал. Тыына суохха тыын салҕааччы,
Күүһэ суохха күүс биэрээччи
Өлбөт мэнэ уутун
Өрөгөйү үрдэттин диэн
Өрө тутан аҕаллым!

Олоон-Долоон иннигэр өлбөт мэнэ уутун туос ыаҕайаҕа аҕалбытын уурар

Олоон-Долоон. Бу диэн итэбэс. Аптаах хомус тылыгар бэйдие тимир барбат, сэттэ хайа кэтэбэр оннук тимир сөнөн сытар.

Таал-Таал эмээхсин. Хайа-Хайа Куо, сэттэ хайа кэтэбиттэн болгуо тимир чулуутун була охсон, кэлэ охсууй!

Хайа-Хайа киирэр

Хайа-Хайа. Биэс хайа бэрдиттэн
Сэттэ хайа сүүнэтиттэн
Тоҕус хайа чулуутуттан
Болгуо тимир бастынын
Булан кэллим бу курдук!

Болгуо тимир Олоон-Долоон иннигэр уурап

Олоон-Долоон. Эрдэттэн күөскүтүн өрүнүмэн! Ити эмиэ итэбэс! Балталаан баргыйарбар, күөртээн күрбүйэрбэр дьэнкир мууһу сиэтэхпинэ дьэгдьийэр идэлээхпин.

Таал-Таал эмээхсин. Сүрэби сөрүүкэтэр, сүрү-куту дьэгдьитэр мууһу көйөн аҕалый, Муус-Муус Куо!

Муус-Муус Куо муус тутан киирэр

Муус-Муус. Элгээн күөл энэриттэн,
Марха өрүс күөнүттэн
Күннээххэ күлүмнээччи,
Ыйдаахха тырымнааччы
Ыраас мууһу көйөн кэллим.

Мууһу Олоон-Долоон иннигэр уурап

Олоон-Долоон. Билигин да итэбэс! Ытык хомуһу ыраас эрэ киһи уһанар куолута. Күөх дьай көлөһүммүн күүстээх ардах эрэ көнү сууйуо этэ.

Таал-Таал эмээхсин. Былыт-Былыт Куо, быралыйан кэлэннин, күүстээх ардабы күүгүнэтэ кут!

Былыт-Былыт Куо кэлэр

Былыт-Былыт.

Күтүр халлаан күлүүһэ төлөрүй,
Хадаар халлаан хатыыта аһылын!
Куугунуурум куугунаа,
Күүгүнүүрүм күүгүнээ,
Курулуурум курулаа!

Күүстээх ардах түһэр. Олоон-Долоон ардахха тыбыыра-тыбыыра суунар

Олоон-Долоон. Баргыйар балтам баар буол! (1 көмөлөһөөччү балтатын ылан илиитигэр туттарар). Кысыйар кыстыгым бэттэх буол! (2 көмөлөһөөччү кыстыгын иннигэр туруоран биэрэр, 3 көмөлөһөөччү уотун үрэр).

Олоон-Долоон (харытын ньыппарынар)

Күн-Күн Куо!
Күлүм аллай,

Күөгэй-нуоҕай
Күөртээн күпсүй!
Хайа-Хайа Куо!
Ханай-ханай тутган
Өтүйэлээн өрөс-чөрөс!
Балталаан матас-матас!
Тыал-Тыал Куо!
Тылбык-илбик көрөн,
Тыын быһаҕас тыннан
Тыыннаах уоту күөдьүт!
Былыт-Былыт Куо!
Бычыр-бычыр тиритэн
Аптаах хомус хатарыллар
Аптаах уутун аҕал-аҕал!
Муус-Муус Куо!
Моой-моой куоҕай,
Мурун-мурун мултус,
Мууста көйөн кулу!

Бары.

Эгэй-эгэй эллиэххэ!
Күр-сар күөртүөххэ!
Бар-бар балталыахха!
Аптаах хомус айылыннын!
Айыы дьонугар дьолу аҕаллын!

Быыс

АЛТЫС ХАРТЫЫНА

Хомус тыаһа иһиллэр. Татакай-Халахай уолаттарыныын, Сээркээн Сэһэнниин тахсаллар

Татакай-Халахай. Бу аптаах хомус тыаһыттан өмүрэх бэйэм өмүрбэт буоллум. Оҕолорум барахсаттар дьоллоох-соргулаах дьон буоллуннар!

Мэник Мэнигийээн. Айыы дьонун абыраабыт аптаах хомус киһи киһиэхэ дьолу араастаан биэрэр. Убаай, эн дьолгун буллун дуо?

Көссүө Көөдөкүс (*мух-мах барар, кэтэбин тарбанар*) Ким билэр...

Мэник Мэнигийээн. Убаай, эн дьолун ити тутан турар хотуургар.

Көссүө Көөдөкүс. Чахчыта оннук! Үлэлээн-хамсаан, тиритэн-хорутан бардахпына, мин курдук дьоллоох аан дойдуга суох буолуо.

Сээркээн Сэһэн. Тукаам, сөрү сөпкө эттин.

Хара Хаан тойон кэлэр

Хара Хаан. Тылбын толорон биир буос ынаҕы, биир баайтаһын биэни аҕалан далгытыгар киллэрдим. Сүөһү төрдө буоллуннар! Төрөтөр оҕону төлкөлөөн, иитэр сүөһүнү күрүүлээн!

Алаа Моҕус сүүрэн киһэр

Алаа Моҕус. Айыы дьоно, Алаа Моҕус буоларбыттан, куһаҕаны онорортон сылайдым. Киһи буолуохпун баҕарабын!

Сээркээн Сэһэн. Сээк, сээк, сээк! Киһи буолуон баҕалаабы киһи онорор орто дойду киһитин ытык иһэ.

Хомус тыаһыыр. Алаа Мобус араастаан түүрүллэнниир, икки муоһа туллан түһэр

Алаа Мобус. Мара да сэбэрэлээх буолларбын, киһи буолар кэрэтиэн!

Тээп-Тээп сүүрэн киһэр

Тээп-Тээп. Айыы дьоно, абыраан! Ааптын умнан кэбистим!

Бары. Тээп-Тээп!

Тээп-Тээп. Тээп-Тээп! Мантан иннэ кимиэхэ да өһөспөккө, көнө майгыны тутуһуом.

Таал-Таал эмээхсин киһэр

Мэник Мэнигийээн. Таал-Таал эмээхсин, таабырыннаах буолбутун дии.

Таал-Таал эмээхсин. Аан дойдуга саамай күүстээх тугуй?

Мэник Мэнигийээн. Доҕордоһуу! Бэйи, аптаах хомуһум ырыатынан доҕотторбун ынырыам.

Хомуска оонньоур. Геройдар бары тахсаллар. Музыка

БАРЫ. Доҕордоһуу – улуу күүс. Ким доҕордоох – ол дьоллоох.

Быыс, бокулуон

Оруолларга оонньоотулар:

Мэник Мэнигийээн – Игорь Моисеев

Көссүө Көөдөкүс – Айан Семянов

Татакай-Халахай эмээхсин – Василиса Атласова

Манаачык ынах – Милинда Степанова

Сээркээн Сэһэн – Иван Петров

Хара Хаан Тойон – Рома Торохов

Алаа Мобус – Егор Слепцов

Тээп-Тээп оҕонньор – Костя Григорьев

Олоон-Долоон уус – Саша Петров

Уус көмөлөһөөччүлэрэ – Кирилл Егоров, Алексей Семенов, Максим Петров

Таал-Таал эмээхсин – Юлианна Михайлова

Күн-Күн Куо – Вика Андреева

Тыал-Тыал Куо – Дарина Васильева

Хайа-Хайа Куо – Мичийэ Кузьмина

Муус-Муус Куо – Даша Матвеева

Былыт-Былыт Куо – Дуня Лыткина

Режиссер – Попова Изабелла Петровна

Музыканы тангыы – Григорьева Анастасия Ивановна

Декорация, танас-сап – төрөппүттэр